

Aleksander Kozłowski

Stan i perspektywy dydaktyki języków obcych
w Republice Federalnej Niemiec

Nauczanie języków obcych w RFN, podobnie zresztą jak w wielu innych krajach Europy znajduje się od kilkunastu lat na nowym etapie rozwojowym, charakteryzującym się przede wszystkim stosowaniem różnorodnych metod, technik i form nauczania, ewidentnym zerwaniem z teoriami audio-lingwalnymi opanowania języka - a co za tym idzie, likwidowaniem bądź też niekorzystaniem z laboratoriów językowych oraz coraz większym podkreśleniem roli czynników pozalingwistycznych tego procesu, jakimi są nauczyciel i jego osobowość oraz uczeń i jego motywowanie. Ożywiona dyskusja jaka trwa na ten temat dotyczy ponadto dwóch kręgów zagadnień, tzn.:

- 1/ konsekwencji ścisłej integracji i współpracy na wielu płaszczyznach państw europejskich dla dydaktyki języków obcych oraz
- 2/ społecznego znaczenia i zapotrzebowania na osoby ze znajomością języków obcych

Ogólnie obserwuje się od pewnego okresu czasu zjawisko spadku zainteresowania nauką języków obcych w stosunku do lat poprzednich, które jest charakterystyczne dla społeczeństw krajów posługujących się językami określanymi mianem świątowych.

Trzyjmy się teraz bliżej rozwojowi historyczno-chronologicznemu tendencji w nauczaniu języków obcych RFN, kształtujących się po zakończeniu działań wojennych częściowo pod wpływem ówczesnych sił okupacyjnych w poszczególnej sektorach podzielonych Niemiec. I tak np.: w Nadrenii-Westfalii już wkrótce po wojnie został wprowadzony do szkół język łaciński jako pierwszy język obcy, w Kraju Saary i w Ba -

denii-Wirtenbergii - francuski, natomiast w północno-niemieckich krajach /Landach/ - język angielski. W szkołach średnich język angielski stał się zazwyczaj językiem obcym. W szkołach porozumiałego typu wprowadzono początkowo z inicjatyw reformatorów systemu oświaty także język obcy, ale jako przedmiot fakultatywny. Interesującym przykładem rozważań natury historycznej może być fakt, że w Berlinie nawet w szereg lat po wojnie nie nuczono praktycznie żadnego języka obcego jako obowiązkowego. Podsumowując można stwierdzić, że zakres nauczania oraz dobór określonego języka obcego uzależniony był od typu szkoły, formy nauczania oraz umiejscowienia placówki. W związku z tym wykształcił się bardzo niejednorodny system nauczania języków obcych bądź też nieodromnny stopień uwzględniania znaczenia nauki tych języków. Zjawisko to - z niewielkimi zresztą modyfikacjami obserwowane jest do dzisiaj.

Najnowszy dokument, mówiący uchodzić za kompleksową ustawę szkolną w Republice Federalnej /zw. "Düsseldorfer Abkommen", 1955/, charakteryzując się ogólnie chęcią ujednolicenia systemu oświatowego, ustala obok różnego rodzaju zarządzeń dotyczących innych, niejęzykowych przedmiotów, że we wszystkich tzw. nowożytnych i matematyczno-przyrodniczych gimnazjach nauczany będzie język angielski jako pierwszy obowiązkowy język obcy, przy czym dokument ten nie dotyczył kraju Saary. W zasadzie ustawa ta nie była przestrzegana i tak np. : w Fadenlii-Westfalii w dalszym ciągu język łaciński utrzymywał swój prymat jako pierwszy język obcy¹.

Kastępna ustawa oświatowa o charakterze ogólnokrajowym tzw. "Timowa Ramowa z Saarbrücken" /"Saarbrücker Rahmenvereinbarung"/ z roku 1960 dotyczyła przede wszystkim sferze zarządzeń ujednolicających system oświatowy na poziomie średnim, tzw. gimnazjalnym. Wskazuje uwzględnienie w programach szkolnych przedmiotów matematyczno-przyrodniczych kosztem drugiego języka obcego, zazwyczaj francuskiego, stąd się powodem do licznych protestów ze strony nauczycieli. W aneksie "Timowy z Saarbrücken" spotykamy po raz pierwszy w dokumentach na tym szczeblu postulowanie konieczności zajęcia się teorią dydaktyki języków obcych, a w szczególności przeprowadzenie analiz najnowszych metod nauczania tego przedmiotu, jakie zapożyczały wówczas w USA. R. Fraidenstein pisze tam w związku z tym o laboratoriach językowych jako "symbolach poszukiwania nowych dróg w glottodydaktyce USA". Do Dnropy docierała metoda audio-lingwalna, zwana później audio-wizualną. W tym okresie czasu narodziła się w wyniku coraz intensywniejszej współpracy państw zachodnioeuropejskich propozycja przez przedstawicieli

oświadczenia Rady Europejskiej idea wspólnej polityki oświatowej w tym również w zakresie nauczania języków obcych. Znalazła ona swój wyraz w tzw. "Umowie Hamburgskiej" /"Hamburger Abkommen"/ premierów rządów krajowych z września 1964 roku a konkretnie w postulatcie osiągnięcia przez wszystkich jednokrajowych - traktowanych jako obowiązkowe - kwalifikacji językowych. O tym mówiła także Niemiecka Komisja ds Oświaty i Wychowania, poprzedniczka Federalnej Rady Kształcenia, umieszczając między innymi nauczanie języka angielskiego "z powodu jego ogromnego znaczenia pragmatycznego" jako przedmiotu obowiązkowego również i w szkołach podstawowych.

Od połowy lat 60-tych zauważalny jest rosnący deficyt wykwalifikowanych kadr nauczycielskich, związane przede wszystkim z zamknięciem granicy w Berlinie między NRD a RFN i zatrzymaniem przybywających z NRD specjalistów różnego rodzaju, także wykwalifikowanych nauczycieli. Rodzi się wobec tego nowy problem, dotyczący kształcenia nauczycieli.

W publikacjach specjalistycznych od roku 1964 zauważalny jest krótkotwały lecz intensywny wzrost zainteresowania zastosowaniem pomocy audio-wizualnych, w szczególności zaś przypisywane jest ogromne znaczenie laboratoriom językowemu.

Mimo wielokrotnych w minionym 20-leciu prób ujednolicenia systemu oświatowego w Republice Federalnej a tym samym ujednolicenia programu szkolnych nauwała się dosyć znaczne różnice w zestawach przedmiotów obowiązkowych w poszczególnej szkołach. Ujednolicony został właśnie jedynie system i hierarchia poziomów szkolnych. Na ogół jednak przyjęło się na poziomie średnim tzw. gimnazjum nauczanie języków obcych : nowożytnych : angielskiego i francuskiego, a wśród starożytnych : łaciny i greki. Języki starożytne zajmują bowiem w procesie kształcenia niemieckiego gimnazjum stosunkowo ważną pozycję.

Ale - jak wiadomo - języków obcych nie naucza się wyłącznie w formach typu szkolnego, gdzie dominuje nauczanie frontalne. Zajmujemy się aktualnie przeglądem najważniejszych możliwości form nauczania języków w Republice Federalnej :

1/ Szkoły zawodowe - obok szkół podstawowych, średnich i uczelni są to najważniejsze ośrodki nauczania języków obcych. Dla uczniów tego typu szkół w zdecydowanej większości krajów federalnych nauka języka obcego jest przedmiotem obowiązkowym, lub - rzadziej - fakultatywnym. Zauważalne jest zróżnicowanie zainteresowania nauką poszczególnej języków zdecydowanie na korzyść języka angielskiego, natomiast zmniejsza się ilość osób uczących się języka francuskiego i hiszpańskiego.

- 2/ Trywattne Szkoły Językowe - na czoło ośrodków nauczania - już wy-
raznie języków obcych - tego typu wysuwają się szkoły według
systemu Berlitz'a. Z informacji i statystyk tych ośrodków nauczania
języków obcych wynika, że i tu obserwowany jest stały wzrost zain-
teresowania językiem angielskim z 44,4 % /1972/ uczących się wszyst-
kich języków na 49,4 /1975/.
2. Jak wiadomo Szkoły Językowe Berlitz'a
są najstarszymi ośrodkami tego typu, posiadającymi ogromną tradycję
i szczeniawymi się dużą efektywnością. Charakterystyczną się one ogólnie
nauczaniem w małych grupach /około 10 osób/, szeroko pojmowaną
indywidualizacją tego procesu i tendencją do kursów intensywnych
o dużej częstotliwości spotkań przez krótki okres czasu. Nie spo-
sób tu oczywiście wymienić wszystkich prywatnych szkół językowych,
działających na terenie interesującego nas kraju. Organizowane są
w tych szkołach również językowe kursy specjalistyczne. Tak np.
"Linuaphone Sprachlehrinstitut" w Hamburgu oferuje od dłuższego
już czasu kursy profilowane, które związane są ściśle z celami za-
wodowymi lub gospodarczymi /najbardziej znany kurs z tego cyklu
to: "English for Businessman"/.
- 3/ Przyzależdowa nauka języków obcych. Do tej formy nauczania języków
obcych powrócimy jeszcze w dalszej części naszych rozważań, ponie-
waż jest to forma u nas mało znana a stosunkowo szeroko w Republi-
ce Federalnej rozproszona. W tej właśnie formie nauczania naj-
szerzej stosowane są środki audio-wizualne. W ramach powołanej
z inicjatywy fundacji Volkswagena Komisji ERFA utworzyła się w ro-
ku 1968 specjalna sekcja zrzeszająca wszystkie przedsiębiorstwa
organizujące kursy języków obcych i proponujące jednocześnie stoso-
wanie laboratoriów językowych. Przez tę sekcję opracowane są też
materiały do nauczania metodą audio-ilmualną. Dewizą tych kursów
jest "szybkie i intensywne opanowanie języków". W ośrodkach naucza-
nia języków tych firm, które kursów językowych nie uważają za swo-
istego rodzaju świadczenie socjalne na rzecz pracowników, lecz
przyjmują również słuchaczy z poza zakładow, rośnie ilość uczestni-
ków, zwiększa się i wzrasta oferta kursów w sposób niemal lawino-
wy. Największym powodzeniem cieszą się oczywiście kursy języka an-
gielskiego dla różnych poziomów nauczania /początkujących, zaawanso-
wanych, grup komercyjnych etc./; słuchacze tych kursów stanowią
około 57 % uczestników wszystkich kursów.
- 4/ Tzw. "Indowe Szkoły Wyzsze" /"Volkshochschulen" / odpowiedniki na -
szych Uniwersytetów Robotniczych organizujące nie tylko kursy języ-
ków, ale także wszelkiego rodzaju kursy dokształcające, powstają

- już w roku 1948. W zakresie nauczania języków obcych od końca lat
60-tych dominują również i tu kursy języka angielskiego /około
47,4 % w roku 1970 słuchaczy wszystkich kursów/. Warto powiedzieć,
że właśnie te szkoły oferują kursy największej ilości języków,
przy czym prowadzona jest w tych ośrodkach nauka takich egzotycz-
nych języków jak np. japoński czy suaheli - ; także kursy języka
np. greckiego lub polskiego. Przeważają małe grupy oraz nauczanie
ekstensywne /przeważnie dwie godziny tygodniowo/. Warto także
wspomnieć, że w ostatnich latach podpisano umowę o współpracy
w zakresie wymiany doświadczeń dydaktycznych między niemieckimi
jednostkami Volkshochschule a siecią polskich Uniwersytetów Robot-
niczych. Jednostki te opracowują w większości przypadków samodzielnie
nie materiały nauczania. Kursy te mogą być zakończone odwołaniem
klem naszkich egzaminów państwowych - tzw. certyfikatem. Uważo-
no także kursy specjalistyczne i dla tłumaczy. Tak np. w zakresie
języka angielskiego ze specjalizacją handlową można uzyskać certy-
fikat już od 1972 roku.
- 5/ Szkoły Wyzsze. W szkołach wyższych i uniwersytetach wielu krajów
federalnych /np.: Badenia-Wirtembergia, Nadrenia-Palnatat/ nie
ma prowadzonego w program studiów języka obcego jako obowiązkowe-
go. Lektorety języków obcych w wielu uczelniach są fakultatywne a
co jest z tym związane symbolicznie odpłatne. Warto tu wspomnieć,
że aby w ogóle uzyskać maturę w gimnazjum np. humanistycznym ko-
niecne jest zdanie przynajmniej dwóch języków; jednego nowożytnie-
go, drugiego starożytnego. Studenci przechodzą na uczelnie wyższe
z bardzo zróżnicowanym poziomem znajomości języków obcych. Tylko
częściowo - głównie z powodów kadrowych czy finansowych - udaje
się wytrwanie tego poziomu. Lektorety języków obcych na wielu
uczelnich nie są ponadto uprofilowane w zależności od kierunku
studiów.
- Na niektórych wyższych uczelniach obok klasycznych, lektoratowych
form nauczania języków obcych organizowane są różnego rodzaju specja-
listyczne kursy językowe. Przykładem takiego kursu jest np. 11 dniowy
"crash-course" języka rosyjskiego organizowany dla inżynierów na uni-
wersytecie w Hannoverze. W Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Reutlin-
gen utworzono w roku akademickim 1977/1978 nowy kierunek "Handel zagra-
niczny". Studenci uczą się przez 5 semestrów 4 godziny tygodniowo je-
zyka angielskiego i francuskiego o profilu handlowym; w piątym se-
mestrze muszą wybrać trzeci obowiązkowy język, którego uczą się następ-
nie do 7/8 semestru. W międzyczasie przeprowadzane są dwie praktyki

handlowe za granicą.

Kursy języków obcych w Republice Federalnej organizowane są ponad to przez zagraniczne przedstawicielstwa kulturalne jak np. Instytut Kultury poszczególnych krajów lub placówki typu "British Council". Dość powiedzieć, że samych Instytutów Kultury Francuskiej, które prowadzą naukę języka francuskiego w RFN jest 20. Słynna hamburska "Fre American School" oferuje np. kursy 15 różnych języków.

"Inny wariant nauczania języków to wakacyjne kursy językowe wyższych uczelni /"Hochschulferienkurse"/. Język potoczny angielski i francuski nauczany jest np. : na kursach intensywnych na Uniwersytetach w Grenoble, ; na Uniwersytecie w Poitiers dominują specjalistyczne kursy językowe ; na Uniwersytecie w Cambridge organizowane są kursy angielskiego dla studentów a w Leeds Polytechnic kursy specjalistyczne dla studentów" 3.

Dokonując tej krótkiej charakterystyki procesu dydaktyki języków obcych w Republice Federalnej należy stwierdzić, że ogólnie nie stosuje się oprócz gimnazjów materiałów nauczania o treściach krajo- i kulturoznawczych w takim stopniu jak ma to miejsce np. w NRD ; nie stosuje się też lub bardzo rzadko tekstów literackich w oryginalnie - tak zresztą jak w wielu innych krajach. Proces nauczania języków obcych podzielony jest ogólnie na dwa stopnie, z których w pierwszym odminuje zasadniczo nabywanie sprawności komunikacyjnych, tzn. sprawności realizacji w głównie w kanale fonologicznym np. umiejętności mówienia; stopień II poświęcony jest przede wszystkim doskonaleniu nabytych sprawności receptywnych takich jak np. czytanie literatury pięknej, tekstów technicznych itd.

Ponieważ - jak wspomnieliśmy poprzednio - nauczanie języków obcych ma w Republice Federalnej charakter pragmatyczny i częściowej niż u nas brywa związane z wykonywaniem danego zawodu przewidując językowe kursy specjalistyczne.

Konieczność lektury technicznych tekstów obcojęzycznych zauważalna jest już podczas kontynuowania studiów. I tak np. student kierunków technicznych uważa, że 10 do 30 % specjalistycznej literatury, z którą musi się w toku studiów zapoznać, jest napisana w obcych językach. W związku z tym zauważalne jest coraz większe zapotrzebowanie na uproszczoną znajomość języków, co implikuje fakt, że podowa wszystkich kursów językowych ma charakter specjalistyczny i związana jest z funkcjonowaniem gospodarstwa i przemysłu. "Celemi zasadniczymi takiej uproszczonej nauki języków obcych jest przede wszystkim tłumaczenie tekstu specjalistycznego z języka obcego na język niemiecki oraz prowadzenie rozmowy fachowej. Kursy, które uwzględniają nauczanie języka specja -

listycznego z dziedzin medycyny, biologii, matematyki, chemii i fizyki są stosunkowo rzadko spotykane" 4

Z przeprowadzonych analiz statystycznych wynika, że z ogólnej liczby zatrudnionych w przemyśle lub innych dziedzinach gospodarki absolutnie w szkół wyższych 80 % z nich dysponuje znajomością jednego z języków zachodnich /w badaniach uwzględniono oprócz języka angielskiego i francuskiego także hiszpański/ w stopniu podstawowym, 82 % średnio zaawansowaną a 87 % zaawansowaną 5.

Fakt tak stosunkowo wysokich kwalifikacji językowych wśród pracowników gospodarstwa i przemysłu jest wytkniętym : między innymi istnieje nieumiarunkowane szeroko rozwiniętej sieci kursów językowych organizowanych przez zakłady przemysłowe. Poprzedzając liczbą zakładowych przemysłowych, które organizują tego typu kursy jest jednak niewielka, lecz systematycznie powiększająca się. Kursy takie organizowane są także przez ponadzakładowe zrzeszenia i związki jak np. : Towarzystwo im. Carla Duisburga /Carl-Duisberg-Gesellschaft/, zrzeszenia : Związek Niemieckich Hutników /Verband der deutschen Eisenhüttenleute/, Zrzeszenie Niemieckich Inżynierów /der Verein Deutscher Ingenieure/, Zrzeszenie Handlu Detalicznego /der Einzelhandelsverband/, Ośrodek Kształcenia Niemieckich Zrzeszeń Pracodawców /das Bildungswerk der deutschen Arbeitgeberverbände/. Podsumowując można wobec tego stwierdzić, że nauczanie języków obcych oprócz form szkolnych odbywa się na trzech płaszczyznach : 1/ w prywatnych i społecznych nie wyspecjalizowanych jednostkach /tak jak np. : Volkshochschule, prywatne szkoły językowe/, 2/ w firmach i zakładach przemysłowych oraz 3/ w zrzeszeniach różnego rodzaju, izbach handlowych i związkach pracowniczych. Najbardziej pożytecznym oceniane są jednak kursy organizowane przez zakłady pracy, będącymi zazwyczaj filiami dużych koncernów takich jak IBM, Siemens, MCR, Pitau, Daimler Benz, Fosecht, MAN. Na podstawie szacunkowych danych oblicza się, że na kursy te ucieszcza w sumie około 30.000 studentów. I tak np. w filii koncernu Forda w Republice Federalnej uważa się, że około 8.500 z ogólnej liczby 35.000 zatrudnionych wykonuje obowiązki zawodowe związane ze znajomością języka obcego i że w każdej chwili zakłady te mogą prowadzić kursy językowe dla 2.000 pracowników językowych organizowanych przez ten zakład od roku 1965 do połowy lat 70-tych zwiększył się pięciokrotnie a koszty związane z tym przedsięwzięciem dziesięciokrotnie. Jednocześnie wprowadzono daleko posuniętą indywidualizację systemu kształcenia językowego oraz opracowano własne materiały nauczania.

Jako przykład działalności oświatowej w zakresie nauczania języków może również służyć konsern chemiczny Bayera, który prowadził tego typu kursy między innymi w Leverkusen, Dormagen i Wuppertal-Elberfeld.

W latach 1976/1977 były prowadzone tam 73 kursy, w roku 1977/1978 77 kursów a w latach 1978/79 67 kursów nauczania języków angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, portugalskiego, rosyjskiego, niemieckiego jako obcego, włoskiego, holenderskiego i chińskiego. Kursy te są odpłatne i przeznaczane zarówno dla pracowników zakładów jak i dla członków ich rodzin⁶. W centrum nauczania języków konsern Bayera kursy są zasadniczo uprofelowane. Nauzca się przede wszystkim języków tych krajów z którymi firma utrzymuje kontakty handlowe. Ponadto firma Bayer organizuje kursy języka niemieckiego jako obcego dla urzędników i pracowników zatrudnionych w filiach zagranicznych oraz kursy intensywne w Jaoie. Dla pracowników delegowanych na krótki okres czasu za granicę organizowane są w Leverkusen intensywne, dokształcające - ce treningi językowe. Przez centrum nauczania języków obcych Bayera został opracowany specjalny program nauczania oraz zestaw podręczników i pomocy naukowych.

Konsern IFR-France, zatrudniający około 19.300 pracowników również organizuje kursy języków obcych. To skromnych początkach w połowie lat 60-tych było zatrudnionych pod koniec lat 70-tych /1978/ na pięciu etapach 50 osób jako Instruktorów języków obcych, którzy przeprowadzili w sumie około 300.000 godzin nauki języka angielskiego w ciągu roku. Z tego 25 % kursów związanych było z zapotrzebowaniem przedsiębiorstwa, a 15 % z zapotrzebowaniem indywidualnym pracowników⁷. Program kursów polegał stałym modyfikacjom. Z tradycyjnego dłuższego a nawet wstojetnego kursu z kilkoma godzinami w tygodniu przekształcił się w 9 miesięczne intensywne kursy a następnie w jeszcze bardziej skoncentrowane 6 i 8-tygodniowe, w trakcie których nauczano języków przez 250-300 godzin. Główny nacisk od 10 do 12 uczestników i są w zależności od efektów nauczania co dwa tygodnie na nowo dobieierane. Trzechodzinny teraz do najbardziej chyba nas interesującego tematu w tym kompleksie zagadnień, tzn. do nauczania języków obcych w szkołach.

Statystyki podają, że przykładowo w roku 1974 przeprowadzonych zostało we wszystkich typach szkół /podstawowe, górne, gimnazja, szkoły zawodowe/ około 37.200.000 godzin nauki obcych języków nowożytych, w tym angielskiego, francuskiego, rosyjskiego, hiszpańskiego i włoskiego. Klasyfikacja nie można tych danych porównać z danymi z innych lat, ponieważ nie prowadzono podobnych zestawień w następnych latach. Da -

re tego typu istnieją jeszcze dla ośrodków nauczania języków obcych, o których już szeroko wspomniano powyżej. Otóż według tych statystyk w roku 1975 przeprowadzono 2.213.000 godzin nauki 18 najważniejszych języków obcych.

Inne dane statystyczne ukazują, że np. w roku 1969 60 % uczniów uczęszczało do dwóch języków obcych, 3 % jednego języka do momentu zdawania matury. W roku 1976 około 70-75 % uczniów uczęszczało do jednego języka obcego do matury, 15 % wybrało przynajmniej dwa języki, 10-15 % natomiast nie kontynuowało nauki języków obcych po ukończeniu nauki w klasie 12⁸. Te niestety wyrywkowo i fragmentarycznie prowadzone statystyki na temat kształcenia językowego wykazują jednak, że stale zwiększa się ogólna ilość osób uczących się jednego języka obcego, maleje natomiast ilość uczniów uczących się dwóch języków. Dla wyjaśnienia dodajmy, że w zestawieniach tych wzięte są przede wszystkim języki nowożyte.

W gimnazjum na naukę języka obcego nowożytnego przeznaczają się 5 godzin tygodniowo w klasach niższych i 3 do 4 godzin tygodniowo w klasach wyższych. Podobnie jest z nauczaniem języka obcego starożytnego. Spróbujmy teraz dokonać analizy szczegółowego programu nauczania jednego z zaochodniomienieckich gimnazjów. Według niego zasadniczymi celami nauki języka, tu konkretnie angielskiego, na tym poziomie są:

- nabywanie umiejętności i sprawności językowych w zakresie umożliwiającej osiągnięcie kompetencji komunikatywnej
- przekazywanie wiedzy na temat społeczeństw i kultury Wielkiej Brytanii, Irlandii i USA
- ukazywanie takich technik pracy i metod, które umożliwiłyby realizacji zwanym poprzednio wymienionych celów.

Podstawą nauczania języka angielskiego są oryginalne teksty obcojęzyczne. Interesującym faktem jest zapewne stwierdzenie, iż podjęciem "język angielski" rozumiany jest zarówno wariant brytyjski tego języka, jak i amerykański pod warunkiem jednak, że jedna z tych wersji będzie konsekwentnie stosowana przez cały czas nauki.

Dopuszcza się ponadto stosowanie oryginalnych tekstów literackich. Na stopniu podstawowym zaleca się stosowanie literatury przede wszystkim z XX wieku ewentualnie XIX, na stopniu zaawansowanym oprócz wspomnianych także tekstów autorów żyjących w XVI i XVII wieku. Program nauczania, opracowywany zresztą wewnątrznie dla poszczególnych gimnazjów, wychodzi bowiem z założenia, że uwzględnienie tekstów z poprzednich wieków umożliwi uczniowi retrospektywne spojrzenie i obserwację tendencji rozwojowych literatury. Teksty te powinny być inter-

pretowane oraz analizowane pod względem treściowym - lub na stopniu wyższym - pod względem stylistycznym. Program omawia następnie sześć głównych wąskostrefowych części sprawności językowe oraz związane z nimi cele i zadania. Proponuje stosowanie wszystkich - także i u nas znanych - technik semantycznych - oraz zakłada produktywnie oprowadzenie przez uczniów w ciągu półroczna około 125 zwrotów frazeologicznych i idiomatycznych. Program dużo miejsca poświęca nauczaniu krajoznawstwa i kulturoznawstwa. Podkreśla wielokrotnie, że celem nauczania krajoznawstwa jest dążenie do wychowywania uczniów w duchu tolerancji, akceptacji i zrozumienia wobec innych narodów i innych wspólnot kulturowych po- stępujących się różnymi językami. Duże znaczenie przypisywane jest zdobyciu umiejętności sprawnego posługiwania się słownikami jedno- i dwujęzycznymi, encyklopediami i innymi tego rodzaju opracowaniami.

W celu zapewnienia stałej językowej i metodycznej progresji ostatnich 6 semestrów nauki podzielonych jest na dwa poziomy. Nauczanie języka w klasie XI służy wprowadzeniu w tzw. zaawansowaną pracę z tekstem. Praca ta ma głównie na celu dalsze, peramentne kształcenie sprawności czytania i rozumienia ze słuchu. W klasie 12 i 13 sprawności te są poszerzane i pogłębiane⁹. Program wprowadza różniczenie na czytanie intensywne i ekstensywne, przy czym pod pojęciem czytania intensywne - go rozumiane jest szczegółowe i dokładne zapoznanie się z treścią tekstu /na ogół krótkie utwory literackie z XX wieku/ przy możliwości korzystania z materiałów pomocniczych np. słowników i notonast pod pojęciem "czytania ekstensywnego" rozumiane jest zapoznanie się z najważniejszymi elementami treści danego tekstu.

W celu kształcenia sprawności, której w procesie nauczania języka zazwyczaj poświęca się najmniej uwagi, tzn. sprawności pisania, proponowane są następujące formy pracy :

- formułowanie tytułów do fragmentów tekstu
- odwarzanie i podsumowywanie treści fragmentów tekstów
- komentowanie, interpretowanie i polemizowanie z tekstem i zawartą w nim problematyką w ramach wartościowania danego utworu.

W zależności od klasy /dotyczy to szczególnie trzech ostatnich klas sugerowana jest praca z następującymi gatunkami literackimi : w klasie 11 z utworami tzw. krótkiej epiki, w klasie 12 z liryką, w klasie 13 z dramatem. W zakresie wiedzy o krajach angielskiego obszaru językowego proponowane są następujące treści tematyczne : w klasie 12 zagadnienia związane z polityką i społeczeństwem, w klasie 13 zagadnieniami związane z techniką, gospodarką i środowiskiem naturalnym. Przykładem wo przykładem za omawianym programem kilka ramowych tematów, które

w opracowaniu teksty źródłowe czy literackie mają być następnie na zajęciach omawiane. Warto może w celu wyjaśnienia podkreślić, że podjęta do nauki języka obcego są opracowywane tylko dla poziomu podstawowego. Ostatnie trzy klasy uczą się języków wyłącznie przy zastosowaniu oryginalnych tekstów źródłowych bądź literackich.

A więc np. w klasie 12 utwory krótkiej epiki omawiane są między innymi pod kątem następujących tematów : konfrontacja świata młodzieży ze światem dorosłych, krytyka społeczna we współczesnej noweli brytyjskiej, problematyka Science Fiction ; a w klasie 13 przy omawianiu gatunku literackiego powieści poruszane są następujące zagadnienia : odzwierciedlenie stosunków międzykulturowych i społecznych we współczesnej powieści, rozbieżność między ideałami a rzeczywistością, poszukiwanie sensu życia, a w zakresie gatunku literackiego dramatu : komedia i tragedia w nowoczesnym dramacie, poczucie osobistej i społecznej odpowiedzialności, teatr epiki w Ameryce. W ramach tematów związanych z wiedzą o krajach angielskiego obszaru językowego omawiane są na lekcjach tego języka następujące zagadnienia : /kl. 12/ świat pracy, rola kobiety w społeczeństwie, problemy wielkiego miasta, szkoła jako odzwierciedlenie społeczeństwa, rola sportu - ideał i rzeczywistość ; a w klasie 13 : postęp techniczny a środowisko, problemy energetyczne w Wielkiej Brytanii i USA, konsekwencje rozwoju gospodarki dla jednostki i społeczeństwa, prasa w Wielkiej Brytanii i USA, Irlandia i jej problemy itd.

Warto również wspomnieć, że program przewiduje fakultatywne kształcenie sprawności tłumaczenia i to zarówno z języka ojczystego na obcy jak i odwrotnie. Zwraca także uwagę na doskonalenie właściwej wymowy i intonacji zdaniowej.

Zaprezentowany program nauczania języka angielskiego dla gimnazjum humanistycznego zawiera bardzo wiele szczegółowych wskazówek i wytycznych dla prowadzącego zajęcia. Ten szczegółowy program jest poprzedzony zapewne programem ramowym, mającym charakter ponadregionalny. Dużą wagę zwraca się na - jak to starałem się w powyższej analizie ukazać - zastosowanie oryginalnych tekstów literackich jak i też opracowywanie szczegółowych zagadnień z dziedziny krajoznawstwa i kulturoznawstwa danych krajów na podstawie obcojęzycznych tekstów źródłowych jako podstawowego materiału nauczania. Program przewiduje także wysoki stopień indywidualizacji samego procesu kształcenia językowego.

Fończąc nasze rozważania na temat stanu dydaktyki języków obcych w RFN należy chyba przede wszystkim podkreślić stosunkowo dużą ilość i zróżnicowanie możliwości i form kształcenia językowego. Świadczy to

niewątpliwie o znaczeniu i roli języków obcych w społeczeństwie zachodniomiejscim. Obserwuje się tendencję do konstruowania coraz to nowych form nauczania języków oraz do opracowywania różnorodnych materiałów nauczania, często bardzo interesujących pod względem treściowo-merytorycznym i metodycznym. Jednocześnie zmniejsza się stale zainteresowanie laboratorium językowym jako najważniejszą środkiem technicznym w procesie nauczania języków. Nie ganię natomiast zainteresowanie i co za tym idzie stosowanie innych środków audiowizualnych jak: projektor, rzutnik, przeźroczka, filmy dźwiękowe itd. Szczególnie te ostatnie znajdują coraz szersze zastosowanie.

Narwł oczywiście fakt proporcjonalnego w stosunku do lat poprzednich spadku zainteresowania poznawaniem języków; godnym podziwu jest natomiast zjawisko relatywnie wysokiej jakości stopnia opanowania danego języka.

Wśród najważniejszych postulatów dotyczących przyszłości glottody daktyki w Republice Federalnej można wyróżnić następujące:

- 1/ Istnieje pilna konieczność a jednocześnie zapotrzebowanie na oraz - niżowanie kursów nauki większej ilości języków, w tym uwzględnienie przede wszystkim języków rzadziej spotykanych, określanych zazwyczaj mianem "języków egzotycznych"
- 2/ koniecznym jest bardziej systematyczne i zrównoważone kształcenie poszczególnych sprawności a także zespołów tych sprawności jak np. rozumienie ze słuchu / pisanie, rozumienie ze słuchu/, tłumaczenie, czytanie / pisanie, czytanie/, mówienie, charakterystycznych dla określonych sytuacji zastosowania języka oraz jego aktualnie dominującej konwencji uznawanej.
- 3/ niezbędnym jest również stosowanie w jeszcze większym zakresie niż dotychczas tekstów specjalistycznych z wszystkich dziedzin gospodarki, nauki i techniki.

Przykłady

1. Frammisch J. H., Filian K., Wiekert K. H., Die Stellung des Fremd-sprachunterrichts in der schulischen und fachdidaktischen Entwicklung nach 1945, /W:/ "Bestandsaufnahme - Fremdsprachenunterricht", Hrg. von J. Kramer, J.B. Metzker, Stuttgart 1976, str. 11
2. Tambe, str. 13
3. Beler R., Kolmsse K., Tepp K., Zum Stand fachbezogener Fremdsprachenkenntnisse in der BRD, Tom 17, Augsburg 1981, str. 17
4. Tambe, str. 41
5. Tambe, str. 42
6. Christ H., Fremdsprachenunterricht und Schulpolitik, Plett-Cotta Verlag, Stuttgart 1980, str. 142
7. Tambe, str. 149
8. Por. Beler R., Kolmsse K., Tepp K., Zum Stand fachbezogener Fremd-sprachenkenntnisse in der BRD, Tom 17, Augsburg 1981, str. 17
9. Lehrplan für Englisch - Grundfach, Leistungsfach, /W:/ "Kainzener Studienstufe", Mainz 1983, str. 14